

GÜRCİSTAN'IN CAVAKHETİ BÖLGESİ AĞZINDA TÜRKÇE SÖZ VARLIĞI*

Mustafa Şenel**

Maia Meskhidze***

Özet

Komşu olan milletlerin, halkların birbirleriyle tarihteki ve günümüzdeki ilişkileri dillerine de yansımıştır. Türkçe ile Gürcüce arasındaki bu tür ilişkilerin varlığı da her iki dildeki Türkçe ve Gürcüce kelimelerin çokluğuyla dikkati çeker. Cavakheti bölgesi Gürcistan'ın güneyinde yer almaktadır. Türkiye'ye sınır olan Cavakheti bölgesi Aspindza, Akhalkalaki, Ninotsminda ilçelerinden oluşmaktadır. Bu bölge Gürcücesinde, Cavakhuri ağzında edebi Gürcücenin yanı sıra çok sayıda Türkçe kelime de bulunmaktadır: başluğı, bişi, gecaluğı, dadilimeba, dilagi, durđuni, ielugi, elçi, iala, içlugi, yazluğı, yonca, oda, vb. Bunun sebebi, farklı dönemlerde farklı kültür ve etnik toplulukların yaşadığı bu bölgenin Türkiye'ye yakın olmasıdır. Bu çalışmada bu bölge ağzındaki Türkçe söz varlığı tespit edilip, tespit edilen kelimelerin tasnifi ve tahlili yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan,Cavakheti Ağzı, Türkçe, Verinti

Abstract

Relationship between neighborhood nations and societies at present day and history reflected in languages The presence of such relations between the Georgian and the Turkish language could be understood with, so much Turkish and Georgian words, in both languages Cavakheti region is located in south part of Georgia. Cavakheti region that is sharing border with Turkey consists of Aspindza, Akhalkalaki, Ninotsminda districts. This region Georgian includes many Turkish words başluğı, bişi, gecaluğı, dadilimeba, dilagi, durđuni, ielugi, ambassadors, IALA, içlugi, yazluğı, alfalfa, room, and so on. This is because, at different times different cultures and ethnic communities living in this region is close to Turkey. In this study, the mouth of this region can be detected and Turkish vocabulary, classification and analysis of the words will be detected.

Keywords: Georgia,Cavakheti dialect, Turkish, borrowing

* II.Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı, 21-23 Mayıs 2009-Kars'ta sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir..

** Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniv, Fen-Edb. Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-KARS, mustafasenel@hotmail.com.

*** Öğr. Gör. Kafkas Üniv, Fen-Edb. Fak., Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü-KARS, maikom76@hotmail.com.

Diller arası alışverişler öğrenme ve öğretmeler sürecinin bir sonucudur. Çeşitli düzeylerde ve ortamlarda karşılıklı ilişkilere de devam eder. Dillerin dünya üzerinde kapladığı alan ve bu alanlarda yaşayan insanların ilişkilerinin sonucu olan tarih boyunca diğer alanlarda yaşayan insanların birikimlerinden faydalanma düşüncesi yeni şeyler öğrenmeyi ve öğrendiklerini kendi dillerine taşımayı etkili kılmıştır. Toplumlar arasındaki tarih ve coğrafya farklılıklarıyla doğru orantılı olan bu aktarımlar “dil ailelerinin oluşma sürecini” başlatmıştır.¹

Yaşayan dillerin en yaşlı dillerinden biri olan Türkçe, bu derinlikle beraber geniş bir coğrafyaya da sahiptir. Bu geniş tarih ve coğrafya üzerinde birçok devlet kurmuşlar, komşularıyla birçok bilgi alışverişinde bulunmuşlardır. 20- 90 doğu boylamları ile 33-65 kuzey enlemleri arasında yer alan bu alan kuş uçuşu, doğudan batıya 6-7 bin, kuzeyden güneye 3 bin kilometredir.² Dolayısıyla bilgi alışverişi zamanla zengin bir söz alışverişine yol açmıştır.³

Türklerin ve dolayısıyla Türkçenin bu geniş coğrafyasında yaşanmış ve yaşanmakta olan komşuluk ilişkilerinden yola çıkarak pek çok dil ile Türkçenin ilişkilerinden söz edilebilir. Bu ilişkiler sadece alıntı kelimeler açısından değil verinti kelimeler açısından da önemlidir. **Türkçenin Verintiler Sözlüğü**⁴ bu alanda büyük bir açığı kapatmaktadır.

Bir dilin kelime hazinesini geliştirmek için farklı kaynakların kullanılması gerekir. Bu açıdan ağızlar çok büyük rol oynamaktadır, çünkü bir dil, en güzel öğeleri ağızlardan almaktadır. Bir dilin söz hazinesi akan bir nehir gibidir, ağızları ise onu besleyen kollarıdır. Fakat dile sadece kendine ait öz malzeme yetmez. Onun tarihi gelişiminde farklı boyutlarla çeşitli dillerden yabancı öğeler girmektedir. Bu kaderi paylaşmayan dil yoktur. Dönem dönem dillerin bazı noktalarda buluştuklarını görüyoruz. Kelime alışverişi komşu halklar arasında ekonomik, siyasi-kültürel veya dini ilişkilerin sonucunda oluşmaktadır. Yabancı kelimenin yerleşmesinin iki yolu vardır: biri yazı dili, diğeri ise sözlü dildir.⁵

Cavakheti Yukarı Kartlinin bir parçası olan bölge batıda Meskheti, kuzey-doğuda -Kartli, güney-doğuda Ermenistan, güney -batıda ise Türkiye ile sınırlıdır.

Cavakheti Bölgesi (Aspindza, Akhalkalaki, Ninotsminda İlçelerinden) oluşan Gürcistan'ın Güneyinde Yukarı Kartli'de bulunmaktadır. Tarihi olarak Cavakheti Bölgesi ikiye bölünmüştür. Yukarı Cavakheti (Akhalkalaki Bölgesi) ve Aşağı Cavakheti. XI yüzyılda Yukarı Cavakheti'nin merkezi

¹ Günay Karaağaç, **Türkçe Verintiler Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2008,s.V

² Ahmet Buran, Ercan Alkaya, **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Akçağ Yay., Ankara, 2007, s.13

³ Özkan Öztekten, “*Türkenin Dünya Dillerine Etkisine Genel Bir Bakış*”, **Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi** (Haz.Prof.Dr.Günay Karaağaç),Akçağ Yay., Ankara 2004,s.11-12

⁴ Günay Karaağaç, **Türkçe Verintiler Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2008

⁵ Şota Dzidziguri, **Dil Bilim Hakkında Konuşmalar**, Nakaduli Yayınları, Tbilisi 1982,s.23

Akhalkalaki , X yüzyıldan itibaren Aşağı Cavakhetinin merkezi de Tmogvi olmuştur. Gürcistan'ın parlak döneminde XI-XIII yüzyıllarda Cavakheti bölgesi de gelişmiş çok sayıda kervansaray, köprüler, kilise-manastırlar, kral saraylar, konaklar (Dlivi, Ğrtola, Bojano, Vardzia, Alastani gibi yerlerde) inşa edilmişti. XV yüzyılda bu bölge Samtskhe Atabeyliğe bağlıydı. XVI-XIX yüzyıldan ise Osmanlı sınırlar içinde bulunuyordu. Cavakheti bölgesinde yaşayan Gürcülerin bir kısmı iç bölgelere Kartli ile İmeretiye göç ettiler, kalanların bir kısmı da müslüman oldular. Din değişince muhtemelen yerli insanların dillerini de etkilemiştir. XIX yüzyılda Cavakheti'ye Türkiye'den çok sayıda göç eden Ermeni ile Rus İmparatorluğunun iç bölgelerden Rus Dokhoburlar yerleşmiştir. ⁶

Cavahuri ağzı kendine özgü ses oluşumuyla, fonetik, morfolojik özellikleriyle, sonradan giren Türkçe –Arapça, Farsça kelimelerle ayrı bir ağız oluşturup tarihi olarak Meskhuri ağzıyla beraber Gürcü dilinin ana ağzı Kartluri'ye bağlıdır ve bu ağzın genel özelliklerini taşımaktadır.

Cavahuri ağzı bugünkü sınırlar çerçevesinde üç ilçeden oluşan Cavaheti'nin, Gürcü köylerinde yaygındır. Yalnız Gürcülerle meskûn olan köyler şunlardır: Khospio, Apnia, Gogaşeni, Okami, Prtena, Çunçha, Toki, Saro, Khizabavra, Vargavi, Kotelia ve Balanta; karışık Gürcü ve Ermeni ile yerleşik olan köyleri şunlardır: Murcakhedi, Varevani, Gokia, Baraleti ve Çikharula. Saydığımız köylerinden Khizabavra, Toki, Saro, Tmogvi, Vargavi köyleri Aspindza İlçesine aittir, Balanta ile Çikharula ise Borcomi İlçesine aittir, kalan diğer köyler ise Akhalkalaki İlçesine aittir.

16.yüzyılda Cavaheti'nin tamamı ormanlarla kaplı olmasına rağmen şu an Cavaheti yüksek ve bozkır bir yerdir. Yayla ve çayırlarıyla zengindir. Cavaheti'de toprak verimlidir. Halk çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Yetiştiren ürünler: buğday, arpa, patates vb. Ayrıca alabalığın yoğun olduğu göller de mevcuttur. Cavaheti Yukarı Kartli'de yer alır. Güney Gürcistan'ın ayrılmaz bir parçası olarak görülür. Gürcistan'ın bağımsızlık mücadelesinde Cavaheti çok büyük stratejik öneme sahiptir. Burada kale sisteminin varlığından da bahsedilmekteydi. Ancak bugün sadece kalenin yıkıntılarına rastlanılmaktadır.⁷

Doğu Gürcistan'ın Güney-Batı bölgesinde var olan ağızları Meshuri ve Cavahuri bu bölge ağızlarıdır. Bazen bu iki ağız birbirine bağlı olmaksızın iki bağımsız ağız olarak gösterilmektedir, halbuki dil özellikleri açısından doğru olmadığını söyleyebiliriz. Bu ağzı Samtskhur-Cavakhuri olarak da kullanılmaktadır. Samtskhur-Cavakhuri Ağzı gerek doğu ağızlarındaki gerekse batı ağızlarındaki bazı özellikleri taşımaktadır.⁸

⁶ **Gürcistan Sovyet Ansiklopedisi**, C.11., Tbilisi, 1987, s.524-525.

⁷ İ. Giginieşvili, V. Topuria, İ. Kavtaradze, **Gürcü Dialektolojisi I Bölüm, Ağız İncelemesi, Metinler-Sözlük**, Tbilisi, 1961, s.331-332.

⁸ B.Corbenadze, **Gürcü Dialektolojisi**, Metsniereba Yay., Tbilisi, 1989, s.375-376.

Komşu olan milletlerin, halkların birbirleriyle tarihteki ve günümüzdeki ilişkileri dillerine de yansımıştır. Türkçe ile Gürcüce arasındaki bu tür ilişkilerin varlığı da her iki dildeki Türkçe ve Gürcüce kelimelerin çokluğuyla dikkati çeker.

Bununla beraber, Ahıska/ Mesketya bölgesinin Türklük tarihi oldukça eskidir. Bazı önemli kaynaklar, Makedonyalı İskender'in , Kafkasya'ya geldiği zaman burada Türklerle karşılaştığını yazmaktadır. Bu kaynaklarda geçen Kıpçak ve Bun-Türkler, Ahıska Türklerinin atalarıdır.⁹

Bilindiği gibi, Kafkasya Bölgesi (Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan) Göktürk Devleti döneminde de Türk boylarının iskân edildiği bir bölge özelliği taşımaktadır.¹⁰

Ahıska ve çevresi, 1068'de de Sultan Alparslan tarafından Selçuklu ülkesine katılmıştır.¹¹

Gürcistan sınırında yaşayan Ahıska Türklerinin kullandıkları Türkçe, bugün Doğu Anadolu Bölgesi'nde (Erzurum-Oltu / Narman, Artvin-Şavşat / Yusufeli, Ardahan, Kars gibi şehirlerde) dağınık olarak iskan edilmiş Ahıska Türkleri'nin konuştuğu Türkçe ile aynıdır.¹²

Biz bu çalışmada Gürcistan'nın Cavakheti bölgesi Cavakhuri Gürcüce ağzında Türkçeden geçmiş kelimeleri tespit etmeye çalıştık. Türkçe kelimelerin tespiti sırasında gördüğümüz gibi kelimelerin çoğu sözlü yolla ağza geçip ses değişimleriyle yaşamaya devam etmektedir.

⁹ Yunus Zeyrek, **Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri**, Ankara 2001, s.11

¹⁰ Ali Paşa Veyselöglü, **Ahıska Türklerinin Dramı**, Ocak Yay.,Ankara 1999,s.6

¹¹ M.Fahrettin Kırzioğlu, **Osmanlı Fethinden Önceleri Ardahan-Çıldır-Posof Bölgesinin Türklüğü, Çıldır Ardahan Hanak Posof**, Ankara 1966, s.34-40

¹² Ali Paşa Veyselöglü, **age**,s.6

OT.	Bilgisi Sözlüğü
TDES	Orta Türkçe
Uyg.	Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü
	Uygur Türkçesi

KAYNAKÇA

- BERİDZE, Grigol, **Cavakhuri Ağız Sözlüğü**, Sabçota Sakartvelo Yay., Tbilisi, 1981
- BURAN Ahmet, ALKAYA Ercan, **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Akçağ Yay., Ankara, 2007
- CORBENADZE, B., **Gürcü Dialektolojisi**, Metsniereba Yay., Tbilisi, 1989
- DZİDZİGURİ, Şota, **Dil Bilim Hakkında Konuşmalar**, Nakaduli Yayınları, Tbilisi 1982
- EREN, Hasan, **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Bizim Büro Yay., 2. Baskı, Ankara, 1999
- EYUBOĞLU, İsmet Zeki, **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, Sosyal Yay., İstanbul, 1998
- GİGİNEİŞVİLİ, İ., V. Topuria, İ. Kavtaradze, **Gürcü Dialektolojisi I Bölüm, Ağız İncelemesi, Metinler-Sözlük**, Tbilisi, 1961
- GÜLENSOY, Tuncer, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, C.I-II, TDK Yay., Ankara, 2007.
- Gürcistan Sovyet Ansiklopedisi**, C.11., Tbilisi, 1987
- KARAAĞAÇ, Günay, **Türkçe Verintiler Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2008
- KIRZIOĞLU, M.Fahrettin, **Osmanlı Fethinden Önceleri Ardahan-Çıldır-Posof Bölgesinin Türklüğü, Çıldır Ardahan Hanak Posof**, Ankara 1966
- ÖZTEKTEN, Özkan, *"Türkenin Dünya Dillerine Etkisine Genel Bir Bakış"*, **Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi** (Haz.Prof.Dr.Günay Karaağaç), Akçağ Yay., Ankara 2004
- VEYSELOĞLU, Ali Paşa, **Ahıska Türklerinin Dramı**, Ocak Yay., Ankara 1999
- ZEYREK, Yunus, **Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri**, Ankara 2001.

I. FİLLER

1.	aabalta	deriyi derin kesmek için kullanılır,yontmak. (CDSM,s. 6)	balta - kesmek,yarmak,yontmak gibi işlerinde kullanılan ağaç saplı demir araç. (KBS, s.110-111)
2.	ağoceba	ekmek için yeşillenmek. (CDSM,s.14)	koca - iri,kocaman, geniş.(KBS, s.529)
3.	aisusa	utanarak,çekinerek durmak.(CDSM,s.8)	susmak - konuşmasını kesmek veya konuşmaktan kaçınmak.(KBS, s.816)
4.	amosakok-i//amokokva	beddua, yok olsun, kökten kesilsin, yok olmak. (CDSM,s.9,10)	kök- dip,temel, esas. ET, OT kök-asıl,kök (DLT). (KBS, s.551)
5.	bağlama	kapların, tencerenin bağlanması. (CDSM,s. 17)	bağla- bağ veya başka bir araçla tutturmak. ET., Uyg., OT. bā-(DLT)(KBS, s.104)
6.	baltva	anlamsız, kualsız kesmek, derin kesmek.(CDSM,s. 16)	balta-kesmek,yarmak,yontmak gibi işlerinde kullanılan ağaç saplı demir araç. (KBS, s.110-111)
7.	begçva//bekçva//dabegçva	beklemek, uzun süre beklemek. (CDSM,s. 18,36)	bekçi- bekçi.<*bek <*berk-gözcü+çi. (KBS, s.126)
8.	çabatleba	düşmek , suyun düşmesi , mecazi , işin bozulması , insana hakaret etmesi (CDSM, s.150)	batmak -bir sıvının üstünde iken içine gömülmek =OT.bat-DLT(KBS,s.120)
9.	çalışoba	yavaş yavaş iş yapmak , imkanlara göre çalışmak. (CDSM,s.151)	çalışmak-çalışmak=ET.çalış-<çal-ış-;(KBS s.215) çalmak 1. vurmak 2. yere atmak 3. def, davul gibi müzik aletleri çalmak 4. yemek , yoğurt bozuşmak 5. yoğurt çalmak =ET.çal-OT.(KB,DLT)çal-EUT:çalmak-vurmak-eğilmek(KBS,s.213)
10.	çoki hkra (vurmak)	çok yük dolayısıyla çökmek (CDSM,s.156)	çökmek-bulunduğu düzeyden aşağıya inmek , çukurlaşmak <ET.sök-çökmek ,sökü -diz çökmek OT.diz çökmek , oturmak , dibe çökmek (DLT,KB).(KBS,s.252)
11.	dadilimeba	dilim dilim kesmek, dilimlemek.(CDSM,s. 37)	dilim - dilim.= OT. tilim (DLT)(KBS, s.284)
12.	gayanğlişeba	verdiği sözü tutmamak, zıtlaşmak.(CDSM,s. 28)	yanlış- bir kurala, bir ilkeye, bir gerçeğe uymama durumu, yanlış, hata; bir kurala uymayan, yanlış bir biçimde, yanlış olarak.=ET.yanglık, yangluk, yangılak, yangsak (EUTS, 284)~OT.yangluk- işte, şçzde ve benzeri ieyleerde yapılan yanlışlık (DLT)<yang-(ı)-ı)ş(KBS, s.1061)
13.	talani	yağma, talan etmek.(CDSM,s. 60)	talan- yağma, çapul=ET.tal-,tala- yağma ve talan etmek (EUTS, 221,222)~OT.talk-,talka- zarar vermek(DLT) (KBS, s.854)
14.	yolat wasvla-gitmek	bir şekilde geçinmek, anlaşmak, huzurlu ilişki sürdür-	yol- karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, yolculuk, mec. Bir amaca ulaşmak için başvurulması

	mek.(CDSM,s.102)	gereken çare, yöntem, davranış, tutum, gidiş,maksat, gaye, uğur.=ET.,OT.yol-yol, seyahat,gezi.(EUTS, 301; DLT)(KBS,s.1155)
--	------------------	--

II .COĞRAFYA ADLARI

1. ada	göl ile nehirde bir ada, ayrıca çay nehrin kenarındaki yarım adaya da söylenir.(s.7)	ada- ada, KBS s.48
2. batax-i	geçirmeyecek çamurlu bir yer.(CDSM,s. 16)	batak - batak, bataklık. OT. batığ - derin, bataklık.(DLT,KB)(KBS, s.121)
3. boğoz-i	çıkış, suyun başlangıcı, boğaz.(CDSM,s. 21)	boğaz- boğaz= Uyg. boğuz~OT.boğaz ~boğuz (DLT)(KBS, s.156)
4. çair-i	çayır hayvanlarının otlama yeri yeşillik yer.(CDSM,s.151)	çayır-çayır,çimen,yeşillik yer <çay~çiğ-yağmurluk yapılan ince keçe(DLT)+(i)r (KBS,s.225)
5. çokak-i	küçük çukurluk bir yer.(CDSM,s.156)	çökmek-bulunduğu düzeyden aşağıya inmek , çukurlaşmak <ET.sök-çökmek, sökü -diz çökmek OT.diz çökmek, oturmak, dibe çökmek (DLT,KB).(KBS,s.252)
6. iala	1. barınacak yer, ev2. yayla.(CDSM,s. 66)	yayla- deniz yüzünden yüksek yeryüzü parçası, yaylanacak yer.=ET.,OT.yaylağ (ETS,310; DLT)(KBS,s.1098)
7. kapan-i	kayada dar bir geçiş.(CDSM,s. 70)	kapa-Örtmek ,tıkamak,geçiş engellemek, hapsetmek< *kap-a (DLT)(KBS, s.459)
8. qışla	kışlık yaylası.(CDSM,s.143)	kışla- askerlerin toplu olarak barındığı büyük yapı=ET., OT.kışlağ(DLT)(KBS,s.519)
9. tapa	küçük dağ, dağın başı, tepesi.(CDSM,s. 62)	tepe- bir şeyin en üstündeki bölümü,= ET.töbü~töpü~töpö (EUTS,248)(KBS, s.880)
10. yaila	çoban ve inekleri sağıran kadınların oturduğu yeri.(CDSM,s.101)	yayla- deniz yüzünden yüksek yeryüzü parçası, yaylanacak yer.=ET.,OT.yaylağ (ETS,310; DLT)(KBS,s.1098)
11. yayla//yaila	dağda yaz yaylası, yayla.(CDSM,s.101)	

III . SIFATLAR

1. alaca	ince ağaç, bitki dallarından örülmüş yatak.(CDSM,s. 8)	alaca- ala,alaca.(KBS, s.61)
2. azğun-i	huysuz, azgın. (CDSM,s.7)	azgın - azmış olan. KB - azgır =azğun. (KBS, s.97)
3. bolat	bol, bolca.(CDSM,s. 20)	bol - kıtın aksi, geniş. Bol (Az., Trkm.) mol (Nogç. Kklp., Kırgç), An. Ağl. Bolamadi, bolamat (DS II, 734)(KBS, s.159)
4. çetin-i	zor, çetin (CDSM,s.154)	çetin-sert kırılması güç=EAT (XV.yy) çetin<ET.çat-bir birine kenetlemek +- (i)k-birbirine kenetlenmiş (EUTS,60)(KBS,s.233)
5. durğun-i	hiç gülmeyen, durgun insan için kullanılır.(CDSM,s. 48)	durgun-durgun <OT.turkun(DLT)(KBS, s.308)
6. dvizma//duzma	düz, yontulmamış tavan.(CDSM,s. 46)	düz- 1. düz; eğik ve dik olmayan; 2. eşit,3.ova ,kır= ET,OT.tüz (DLT) (KBS, s.315)
7. ielug-i	iyilik, saygılık.(CDSM,s. 50)	iyilik- iyi olma durumu<OT.edgölüg(KBS, s.444)
8. kasa	kısa yol, kestirme yolu (CDS , s.133)	kısa-1.boyu , uzunluğu az olan; 2.kestirme 3. ayrıntısı çok olmayan 4.kısaca.=ET kısğa (EUTS,176)~OT.kısğa (DLT) (KBS,s.515)
9. otuzbir-i	çok pahalı.(CDSM,s.102)	otuz- 30=ET.otuz~ OT. otuz (DLT)(KBS,s.638); bir-bir =ET.,OT.bir(DLT)(KBS,s.148)
10. qandiani katsi- insan	kurnaz, aldatan insan. (CDSM,s.141)	kandırmak-kanmasını sağlamak , inandırmak:aldatmak =ET.kanırmak - memnun etmek, teskin etmek , kandırmak (EUTS,166)(KBS,s.458)
11. sağlam-i	sağlıklı , sağ , tam meyve ve sebze için sağlam olarak kullanılır. (CDSM,s. 115)	sağlam-dayanıklı, kolay bozulmaz , yıkılmaz <sağ-sağ , sağlam , iyi , temiz(DLT)+la-m(KBS, s.713)
12. talda	gölge ,evin saire binaları serin bir tarafı. (CDSM, s. 120)	dalda ~dulda - kuytu yer =çağ.dalda -başın arkası ,<Moğ.dald-gizli.(KBS,s.262)
13. turuğ-i	eşkiya, hep gezen dolaşan çocuk için söylenir.(CDSM,s. 65)	toruk- dikkafeh.<*tör-acemi; toy +uk.(KBS, s.919)
14. yaban-i	suskun, yabani.(CDSM,s.100)	yaban- insan yaşamayan ıssız yer=OT.yawa(~yafa,yava)-sıcak,kuytu yer (DLT)+n(KBS,s.1022)
15. yaman-i piçvi-çam	çamın en güzel çeşidi.(CDSM,s.101)	yaman-güç, etki ve beceri için alışılmışın üzerinde olan; kötü, korkulan.=ET.yaman- kötü, fena, korkunç.(TT. VII,41, EUTS, 283)~OT.yaman-kötü, herşeyin kötüsü.(DLT)(KBS,s.1051)

Mustafa Şenel - Maia Meskhidze

16. yavaş-i	yavaş, sakin, yavaş yürüyen mal.(CDSM,s.100)	hızlı olmayan, yumuşak huylu, yumuşak başlı, alçak, hafif, hızlı olmayacak=ET.yavaş, yavaş, yavaş. (EUTS, 278; EGT,309 ~OT.yavaş(KB); yavaş, yavaş(DLT)(KBS,s.1090)
17. yavnat	sütsüz yoğurtsuz, yağsız, etsiz.(CDSM,s.100)	yavan- yağı az, katıksız, hoş gitmeyen, mec. Görgüsüz, bilgisiz.=ET.yavğan(EUTS,291)~OT.yavğan(DLT)(KBS,s.1090)
18. yazgazma	yazı geçirmiş dana.(CDSM,s.100)	yaz- yılın haziranın 21nde başlayıp eylülün 23nde kadar süren sıcak mevsimi;ilkbahar=ET.yaz-yaz ilkbahar. (EUTS, 291)~OT.yaz- ilk yaz, yaz(DLT)(KBS,s.1099) gezmiş.....
19. yerli	yerli, öncelerden yaşayan ahalili.(CDSM,s.101)	yer- birşeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplabileceği boşluk, mahal, mekan,bulunulan, yaşanılan, oturulan şehir, kasaba, mahalle,ülke, bölge.=ET.yär(EUTS,293)~OT.yér,ér-yer, yeryüzü, toprak(DLT: yér-kumaşın veya ağacın bir yüzü; yère-yöre, çevre; yérsinmek- bir yeri yurt edinmek)(KBS,s.1124)
20. büyüğ-i	büyük bıyık, çıkık bıyık.(CDSM,s.22)	bıyık -bıyık. <OT. Bıdık (DLT)~eski Kıpç. Bıyık. (KBS, s.142)
21. qaralt-i	hayalet, insan hayaleti. (CDSM, s.141)	karaltı (~karartı) 1.uzaklık veya karanlık sebebiyle kim veya ne olduğunu seçilmeyen belirli belirsiz koyu renkli biçim 2. gölgelik 3. siyah yeldirme <kara+r(>l)-tı, OT (KB) karanlık-karanlık (KBS,s.465)
22. qurağ-i	kurak, aşırı sıcak.(CDSM,s.144)	kurak-hava, mevsim, yıl için yağışsız; toprak için nem tutmayan, çabuk kuruyuveren, çorak=ET.,OT.құрғак (DLT)<kurı-g+ak (KBS,s. 570)
23. suç//suçian-i	suçlu , suç işlemiş biri. (CDSM,s.119)	suç- törelere ahlak kurallarına aykırı davranış 2.yasalara aykırı davranış , cürüm=ET, suy(EUTS,213:suylug-suçlu)=OT.suç(DLT:suç kıl-ışi üzerinde olmaktan çekinmek ,sapmak(KBS,s.812)
24. uğur-i	başarı , mutluluk , hayır , kar kismet (CDSM,s.126)	uğur-1.bazı olaylarda görülen ve insana iyilik getirdiğine inanılan belirli veya bazı nesnelere var olduğuna inanılan iyilik kaynağı;2.bu nitelikte olduğuna inanılan;3.memenet , kadem =ET.uğur , fırsat (EUTS,263)~OT.oğur-uğur;bereket,devlet;Kat.(DLT:ogur bol - yol uğurlu hayırlı olmak (KBS,s.962)
25. verasia	abuk sabuk, boş.(CDSM,s. 54)	veresi, veresiye - karşılığı sonra ödemek üzere< ver-esi; ver- satmak, ödemek=ET. (KT) ber-, bir-; ber- ~OT.ber- (EUTS;DLT: bergü- borç, verecek)(KBS, s.1013-1014)
26. yana -yana	dertli, yalnız yalnız yürümek.(CDSM,s.101)	yan- ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, sağ ve solun ortak adı, taraf.=ET.yan-taraf kalça, yan. (EUTS, 283; ETG., 308~OT.yän(DLT)(KBS,s.1052)
27. yasağ-i	yasak, yasaklama.(CDSM,s.101)	yasak-bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel, memnuniyet<Moğ.casa(k)(KBS,s.1079)
28. yazuğ-i	yazık, günah, zavalı..(CDSM,s.101)	yazık-herkesi üzebilecek şey, günah, üzüntü, acınma anlatır. =ET. Yazuğ, yazuğ-günah,suç, hata, kusur (EUTS, 292)~OT.yazuk- günah, suç;

		boşanmış, bağından çözülmüş.(DLT)(KBS,s.1123)
29. acığ-i, acığı-i	acı, yas, inat.(CDSM,s. 16)	acı- ET. acığ - acı, hiddet, kuvvetli, pek. OT. acığ - acı (DLT; KB), TT. acık - keder, elem, yas. (KBS, s.45)

IV. BİTKİ ADLARI

1. qavağ-i	kavak ağacı, söğüt. (CDSM,s.139)	kavak-söğütgillerden bir tür uzun ağaç (TS,II,815)<kabak (Räsänen:V 215)*kaw(a)k (Eren , TDES,219) (KBS,s.477)
2. qocaluğ-i	bir çeşit ot.(CDSM,s.143)	koca-eş, koca; iri, kocaman,geniş.<koç+a(DLT) (KBS,s. 529)
3. yonca	bitki, yonca.(CDSM,s.102)	yonca- hayvanlara yem olarak yetiştiren çayır bitkilerinin genel adı=ET.yorunçka,yornçka (EUTS, 303)~OT.yorınça, yorınçga(DLT)(KBS,s.1159)
4. karagöz-i //karagvez-i	yumurta boyamak için kullanılan taş üzerinde oluşan yosun. (CDSM,s.133)	kara-siyah =OT.kara (DLT)-kara , karanlık (KBS,s,962)göz-gör=ET.OT.köz(DLT)<*kö:-z(KBS,s.389)
5. telang-i	salatalık ve buna benzer bitkilerin sapları ile yaprakları.(CDSM,s. 63)	Tevek- asma, kavun, karpuz gibi, bitkilerin sürgünü veya dalı; üzüm kütüğü, çotuk.<OT.tay-ince taze (DLT) + uk -küçültme eki.(KBS, s.887)

V. MEYVE VE SEBZE ADLARI

1. alialma	"alinin elması", erken yetişen elma cinsi. (CDSM,s. 9)	elma - elma. ET, OT - alma~almıla. (KBS, s.329)
2. alunça	ekşi eriğe benzer bir çeşit meyvedir.(CDSM,s. 9)	aluç- erik, alıç. 1. frenk üzümü. 2.Alıç ağacı meyvesi. < OT (DLT I 122 aluç -şeftali. (DAO,s.41-42)
3. bağıraqara	kara armut, sulu yetiştiğinde içi kararıyor bir çeşit armut. (CDSM,s. 17)	bağır- göğüs. ET.,OT bağır~bağar (Uyg., DLT)(KBS, s.102)kara-siyah OT. kıra (DLT)- kara, karanlık.KBS, s.462)
4. binbal-i -kiraz	büyük bir kiraz çeşidi.(CDSM,s. 19)	bin - sayıda bin.ET. ming~ming (EUTS,130) (KBS, s.147)
5. bostanalma	bostan alması, güz elması, ekşi tadında geç yetişmektedir.(CDSM,s. 20)	elma - elma. ET, OT - alma~almıla. (KBS, s.329)
6. devrijbeg-i//devrizbeg-i	elma çeşidi. (CDSM,s. 46)	beğ -bey. = OT.beg~bég~bég-bey koca, evli erkek (DLT)(KBS, s.125)

7. paşa tuta	büyük dut , iyi cinsten (CDSM , s.128)	paşa-osmanlı imparatorluğu döneminde yüksek sivil memurları ve albaydan üstün bulunan askerlere verilen unvan ; general<+baş+ağa (KBS,s.689)
8. paşa vaşli - elma	paşa elma - elma çeşidi sarımsı kışın iyi saklanıp acımsı tadındadır.(CDSM,s.128)	paşa-osmanlı imparatorluğu döneminde yüksek sivil memurları ve albaydan üstün bulunan askerlere verilen unvan ; general<+baş+ağa (KBS,s.689)
9. qabağarmud-i	cavahuri(cavaheti)ağzında bostoğan armud çeşidir. (CDSM,s.139)	kabak-kabakgillerden bir bit-ki=OT.kabak(/k)(DLT)<*kap+(a)k küçültme eki (KBS,s.446) armud - armud ağacı ve meyvesi =OT.armud (DLT)<al +mur (u)+ (KBS,s.79)
10. qabağ-i	kabak.(CDSM,s.139)	kabak-kabakgillerden bir bit-ki=OT.kabak(/k)(DLT)<*kap+(a)k küçültme eki (KBS,s.446)
11. qarpuz-i	karpuz. (CDSM,s.141)	kar - havada beyaz veya hafif , billurlar halinde donarak yağın su buharı =ET.OT.şar (DLT)<*kâr (KBS,s.462) buz - buz =OT.büz (DLT)<*bu-z kr buymak - üşümek donmak (KBS,s.189)
12. qatirburn-i /qaterburn-i	uzun - uzun şeklinde büyüyen elma çeşidi. (CDSM,s.140)	katır-atgillerden , kısarak ile erkek eşiğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan =OT.katır(DLT)<kat-(i)r (KBS,s.476) burun - 1.burun 2.bazı şeylerin ön ve sivri bölümü =OT.burun(DLT)<bur-un(KBS,s.187)
13. şaalma	elma çeşidi , büyük olup kışa dayanıklıdır. (CDSM,s.145)	elma - elma. ET, OT - alma~almıla. (KBS, s.329) şah-fars. şâh(iyi soy, soylu) (TDES,s.620)
14. soba-i//sveba-i	elma çeşidi , açık kırmızı , tatlımsı , kış elması , geç yetişmektedir.(CDSM,s. 118)	söbe,söbü-biçimi yumurta gibi olan - beyzi , =OT.söbi , subı-uzun veya sivri nesne (yuvarlak olmayan)(DLT)<OT.subımak-uzamak incelmek, söbüleşmek (DLT)(KBS, s.803)
15. sudalma// svidalma	elma çeşidi , yağ gibi (CDSM,s.118)	süt- kadınların ve memeli dişi hayvaların yavrularını beslemek için memelerinden gelen , besin değeri yüksek beyaz sıvı=ET.,OT.süt(EUTS;DLT.sütgir.-süt gibi sulu, duru yapmak)(KBS, s.829)
16. xanımalma	orta boyda , kırmızı elma , tatlılaştırır (CDSM , s.174)	hanım-kız ve kad-akrabalık bildiren ad , baba , beder (EUTS , 164).TU(m)]>*kanım>hanım>hanım](KBS,s.403)
17. yağalma	yerli elma çeşidi , geç yetişmektedir.(CDSM,s.101)	yağ- kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.=ET.yağ (EUTS, 279)~OT.yağ (DLT)(KBS, s.1025); elma - elma. ET, OT - alma~almıla. (KBS, s.329)
18. bıldırcı-i	yuva, erken yetişen armut çeşidi.(CDSM,s.23)	bıldırcın- bıldırcın, =OT budursın <* buldur+sın kuş adlarına gelen ek.(KBS, s.141)

19. burğula	sulanmamış toprakta yetişmiş patates, haşlanmış tane tane olmaktadır.(CDSM,s.22)	bulgur- bulgur <Tü*bur- eğirmek +ku- büzülmek +I, eski Kıpç. Bburğul, burğun. An.ağl.: bingul,burgul,burğul (DS II, 668)(KBS, s.181)
-------------	--	--

VI . HAYVAN ADLARI

1. altuna-i	öküz adı.(CDSM,s. 9)	altın-altın madeni, bu madenden yapılmış. ET , OT - altun. (KBS, s.67)
2. çepiç-i	iki yaşında keçi. (CDSM,s.154)	çepiç-oğlak, 6 aylık keçi yavrusu , =OT.çepiç~çepiç-altı aylık keçi yavrusu.(DLT)(KBS,s.231)
3. qaragveza-i	öküz ismi. (CDSM,s.141)	kara-siyah=OT.kara (DLT)-kara, karanlık (KBS,s.462); göz - göz =ET.OT.köz (DLT<*kö:-z(KBS,s.389)
4. qarpuza-i	öküz adı. (CDSM,s.141)	kar - havada beyaz veya hafif , billurlar halinde donarak yağın su buharı =ET.OT.çar (DLT)<*kâr (KBS,s.462) buz - buz =OT.büz (DLT)<*bu-z kr buymak - üşümek donmak (KBS,s.189)
5. qatir-i /qatır-i	katır. (CDSM , s.140)	katır-atgillerden , kısrağ ile erkek eşğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan =OT.çatır(DLT)< çat-(i)r (KBS,s.476)
6. qırat-i	kır atı.(CDSM,s.143)	kır- kır rengi,gri at donu =ET.,OT.kır (DLT)(KBS,s.510); at- at=ET.,OT.at (DLT) (KBS,s. 86)
7. qısrığ-i	dişi at, mec. İri bayan.(CDSM,s.144)	kısrağ- dişi at =OT.kısrığ(DLT) (KBS,s. 517)
8. qızıla-i	kırmızı renk ve öküz özel ismi.(CDSM,s.143)	kızıl- parlak kırmızı renk=OT.kızıl (DLT)<kız-ıl (KBS,s.524)
9. saria-i	sarışın, külrengi gri hayvan özel ismi.(CDSM,s. 113)	sarı(- altının rengi. = ET.,OT.sarığ (EUTS,197;DLT sap sarığ; sarığ erük)(KBS, s.735)
10. şışağ-i	dişi koyun ,bir yaş , üç arası doğum yapmayan dişi koyun.(CDSM,s.149)	şışek-iki yaşındaki koyun <*tişäk<*tişâ-diş çıkarmak-/şışäk. Tü>-Laz şışegi -bir yaşında koyun (LTS,316) (KBS,s.846,847)
11. yorğa	iyi koşan, yürüyen at.(CDSM,s.102)	yorğa-binciyi sarımsayan at yürüyüşlerinden biri. =OT.yorğa-yorğa yürüyen at için.(DLT)(KBS,s.1162)
12. buğazea	inek cinsel istek dönemi için söylenir.(CDSM,s. 23)	boğa- boğa = ET. bûka (KT)/buka (DLT)(KBS, s.154)
13. çamazluğ-i	çoğaltmak için bırakılan , saklanan evcil hayvan veya kuş(CDMS, s.120)	damızlık-yalnız dölü alınmak için yetiştirilen yüksek nitelikli (hayvan veya bitki) <tam-ı -r-kök , Uyg:tamiz; DT (DLT) çoğ.tamuz:i tamuz-

14. tana	dana , bir yaşına kadar her iki cinsten danaya denir.(CDSM , s.120)	dana-sığır yavrusu , dana <ET*tana - bir yaşında sığır yavrusu ; esk.kıpç.tana (KBS,s.265)
15. tanaçor-i	aşı geçirmiş katır, Cavaheti ile Kizikte katıra eşek derler (CDSM,s.120)	dana-sığır yavrusu , dana <ET*tana - bir yaşında sığır yavrusu ; esk.kıpç.tana (KBS,s.265) cori - katır
16. tanaçoluğ-i	dana veya başka küçükbaş hayvan , mecazi olarak çocuklara (kendini büyük adam zannetmiş) denir. (CDSM,s.120)	dana-sığır yavrusu , dana <ET*tana - bir yaşında sığır yavrusu ; esk.kıpç.tana (KBS,s.265)toluk - (hkl) davar derisinden yapılan yayık=OT tulkuk -tulum örülmüş ve şişirilmiş tuluk (DLT) <OT.tul-topa vurmak şişirmek t(4)k.(KBS,s.907)
17. tarki tsxenisa -atın	atın eyerin arka kısmı.(CDSM,s. 62)	terki - 1. eyerin arka bölümü; 2. binek hayvanının sağrısı=OT.terk(g)ü -eyer kayışı(KBS, s.885)
18. tulum-i	tulum.(CDSM,s. 65)	tulum- önu yarılmadan bütün olarak yüzülmüş hayvan derisi.→tuluk <tü-l+um(DLT)(KBS, s.930)
19. arxa	hayvanların gece geçirilmesi için kullanılan yer. (CDSM,s. 12)	arka - arka, sırt. ET,OT. arka (DLT)(KBS, s.78)
20. axor-i	hayvan barınağı, ahır.(CDSM,s. 15)	ahır - ahır; at, eşek barınağı. OT. aqur (DLT, KB)(KBS, s.58)
21. axvri qar-i-kapı	ahır kapısı.(CDSM,s. 15)	ahır - ahır; at, eşek barınağı. OT. aqur (DLT)(KBS, s.58)

VII . İNSAN ADLARI-LAKAPLARI

1. ağcaqız-i	bayan ismi, iyi kız anlamında kullanılır. (CDSM,s. 14)	kız - dişi çocuk. GT., OT. kız (DLT)(KBS, s.522)
2. kaloğlona-i	erkek ismi , masal kahramanı (CDSM,s.132)	kel-fars.kel (tüysüz) den kel (başı tüysüz saçsız kimse) (TDES , s.394). Oğlan-erkek çocuk ; yetişkin erkek = ET.(Uyg.) oğlan 1. genç adam 2. oğlan çocuk (EUTS , 139)~OT.oğlan oğlan oğul çocuklar ~oğlan-genç, yiğit (DLT) (KBS,s.613)
3. koroğlu	özel isim ve büyük zor açılacak mağara için de söylerler.(CDSM,s.135)	koroğlu (hkl.) kocanın karısına verdiği ad.<[fars.kür]+ Türkçe oğ(u)l+u (KBS,S.557)
4. okuza-i	erkek lakap adı.(CDSM,s.103)	öküz- iğdiş edilmiş erkek sığır=ET.öküz (EUTS, 149)(KBS,s.658)
5. qaraca	insan özel adı. (CDSM , s.141)	kara-siyah=OT.kara (DLT)-kara, karanlık (KBS,s.462)
6. yosma-i	kadın ismi.(CDSM,s.102)	yosma- şen güzel,fettan (genç kadın); çok süslü giyinen ve modaya düşkün kadın.< OT.yuşmak- eli işi yatkın olmak+ma [>yuşma>yusma>yosma](KBS,s.1165)

7. çolağa -i // soloğa-i	insan özel ismi (CDSM , s.156)	çolak - çolak , eli veya koluy sakat =ET (Uyg.) çolak , çoluğ~çoluğ(EUTS;64)~OT.çolak,çoluğ(DLT)<+çol - sakatlamak +-(a)k.(KBS,249)
8. eloğli	başkasının çocuğu, tanıdık olmayan, yabancı.(CDSM,s. 50)	el- yabancı=ET.él-ülke, memleket, vilâyet.(KBS, s.327), Oğlan-erkek çocuk ; yetişkin erkek = ET.(Uyg.) oğlan 1. genç adam 2. oğlan çocuk (EUTS , 139)~OT.oğlan oğlan oğul çocuklar ~oğlan-genc, yiğit (DLT) (KBS,s.613)oğul.....
9. qeç-i	aptal, serseri. (CDSM,s.142)	keçi- geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı yetiştiren, memeli evcil hayvan=ET.äckü(EUTS,68~OT.keçi[~eçkü] (DLT)(KBS,s.491)

VIII.YEMEK ADLARI

1. bazlama	saçta pişirilmiş yuvarlak, ince ekme(k)(CDSM,s. 16)	bazlama=bazlamaç, bazlamaç- kalın açılmış yufka ekmeği.<baz-yansım+la(m)-ba(ç)(KBS, s.125)
2. biş-i	börek çeşidi, bir yuvarlak hamuru oklavayla açıp yağda kızartılmakta,sonra üstüne şeker serpererek yenilmektedir.(CDSM,s. 20)	bişi- çörek. <biş- (KBS, s.150)
3. pasturma	Eti parça parça kesip üstüne soğan biber sirke koyup ikinci gününde de kızartıyorlar.Buna pasturma yapmasını derler (CDSM,s.128)	pastırma-tuz çemen kırmızı biber karışımın et üzerine sürülerek güneş kurutulması yoluyla yapılan yiyecek (TS.II.1167<bas-sıkıştırmak tazik etmek +tır-ma.(KBS,s.688) bas-ayak taKBbanını bir yere koymak = OT. Bas-(DLT,KB) basmak , yılmak , üzerine çökmek kahretmek (KBS, s.115)
4. qabağis seçamandı- sulu yemek, çorba	kabağı soyup dilimleyip tencere konup üstüne süt döküp kaynatılıyorlar , kabak parçaları eriyene kadar.çok lezzetli bir yemektir aynı zamanda ilaç.(CDSM,s.139)	kabak-kabakgillerden bir bitki=OT.kabak(/k)(DLT)<+kap+(a)k küçültme eki (KBS,s.446) seçamandı-gürcüce sulu yemek, çorba anlamındadır.(GAS,s.501)
5. qatmagaiğana	ekmek dilimleri yumurta ile kızartılmış bir yemek.(CDSM, s.140)	katmak - eklemek, ilave etmek, karıştırmak =OT.ğatmak (DLT)- eklemek, ilave etmek, karıştırmak. (KBS,s.474) kaygana - omlet , yumurta ,çalkalanarak yapılan bir tür tatlı. (KBS,s.482)
6. qatmar-i	katlı kete kat kat bir börek. (CDSM , s.140)	katmer- arasına yağ haşhaş susam ezmesi

		veya kaymak sürülerek katlanmış yufka <kat-mar, An. ağıl.katmer, katmar (DS.VIII.2685)(KBS,s.477)
7. qurut-i	peyniri yapıldıktan sonra kalan suyunu kaynatarak çökelek gibi olup yuvarlak şeklinde güneşte kurutuyorlar ve kış boyunca kullanıyorlar.(CDSM,s.144)	kurut- (hık.) - kurutulmuş süt ürünü=OT.şurut- çökelek, kuru (DLT) (KBS,s.578)
8. quruti şeamandi, sulu yemek, çorba	kuruttan yapılmış sulu yemek, çorba.(CDSM,s.144)	kurut- (hık.) - kurutulmuş süt ürünü=OT.şurut- çökelek, kuru (DLT) (KBS,s.578)
9. sipli	sütte haşlanmış pirinç(CDSM,s. 117)	süt- kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen , besin değeri yüksek beyaz sıvı=ET.,OT.süt(EUTS;DLT.sütgir.-süt gibi sulu, duru yapmak)(KBS, s.829)
10. tatarberag-i	oklavayla hamuru ince açıyorlar ve dörtken şeklinde kesilmiş yuvkaları suda pişirip üstüne yoğurt ve yağda kızartılmış soğanı koyuyorlar.(CDSM,s. 60)	tatar- bir Türk boyunun adı(KBS, s.868); börek- börek <bür- sarmak,burmak+-(e)k
11. tutmaç-i	ince, ince doğranmış hamur parçaları yoğurtlu suda haşlanıyor, üstünde yağda kızartılmış soğan konuluyor.(CDSM,s. 65)	tutmaç- dört köşe kesilmiş küçük hamur parçalarından yapılan yoğurtlu çorba.=OT.tutmaç~tutma aç(DLT)(KBS, s.937)
12. umac-i	küçük civcivler için undan yapılmış bir yemek. (CDSM , s.124)	umaç-oumaç <OT.uw-[~öw-uw-] ufalamak+-maç.ov-bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek (KBS,s.966)
13. xaşil-i	bulgurdan yapılmış pilavdan daha kıvamlı mamaya benzer bir yemek , ortasını açıp yağ döküp yanlardan yiyip her lokmayı yağa batırıp yiyorlar, yağ dağılmadan. (CDSM,s.175)	haşlamak-bişeyin üzerine kaynar su dökmek veya bir şeyin kaynar suya daldırma <*haş, yansima +la-(KBS,s.405)
14. çalxama	su(da) ile açılmış yoğurt , ayran, çok sıcak havalarda çalışırken içerler (CDSM,s.151)	çalkama (hık)-ayran.<çal-ka-ma an.ağıl çalkama-yayık ayranı TMES,66;DS.III,1057)(KBS,s.215)

IX .ÜNVAN VE RÜTBE BİLDİREN ADLAR

1. başağa	baş beyi, derebey.(CDSM,s. 17)	başağa- büyük ağabey(KBS, s.118)baş -baş,başlangıç, kafa ET. Baş; OT. Baş (DLT) (KBS, s.118)
2. çauş-i	türk ordusunda unter subayı , onbaşından sonra gelen er rütbesi. (CDSM,s.153)	cavuş-askerlikte on başından sonra gelen görevi manga komutanlığı olan er rütbesi,

		OT.çavuş(DLT) (KBS,s.224)
3. elç-i	elçi, (evlendirmek için ara bulucu.CDSM,s. 50)	elçi- elçi, sefir. el- yabancı=ET.él-ülke, memleket, vilâyet.(KBS, s.327)
4. qırxsarçli xanum-i	büyük hanımefendi, hatun.(CDSM,s.143)	kır- kır rengi,gri at donu =ET.,OT. kır (DLT)(KBS,s.510); at- at=ET.,OT.at (DLT) (KBS,s. 86); saç-baş derisini kaplayan kıllar=ET. (KT, Uyg.), OT.saç (DLT) (KBS, s. 709)
5. çingana	çingene, mecazen fakir, dolaşan insan, dilenci. (CDSM,s.155)	çingene→çigan-fakir , çingene=ET.(Uyg.)çığay (=yok)çığay-yoksul , fakir , sefil (EUTS,301);Alt.yar.)=OT.çigan , çığay (DLT) (KBS,s.235)
6. delibaş-i	eşkiya, çete üyesi.(CDSM,s. 46)	deli- deli=OT.telü~telwe(<KT, Uyg.têlwe)(KBS, s.274)
7. qoruxçi	girilmesi yasak tarla veya yaylanın bekçisi.(CDSM,s.143)	korucu- orman veya kır bekçisi.=OT.korug+çi(DLT) (KBS,s. 543)
8. so-i	soy, ırk , kavim , cins , soyad (CDSM,s. 118)	soy-ırk <söy(KBS, s.801)
9. tatar-i	Mec. -merhameti olmayan, kızgın insan için söylenir.(CDSM,s. 60)	Tatar- bir Türk boyunun adı(KBS, s.868)
10. anac-i	işini bilen, tecrübeli. (CDSM,s. 11)	anaç - iri, kart. OT. anaç - anacık, ana gibi olan. (DLT) (KBS, s.69)
11. barquş-i	serseri, aptal, zor anlayan. (CDSM,s. 16)	baykuş - baykuş, kukumav. (mecazen) serserem, aptal, uğursuz (kimse) (DS.II,581).(KBS, s.123)
12. qarairgac-i	ağır iş yapan işçi , ustanın çırağı ırgatı , mesela duvar yapan sivacıya taş çamur veren kişi. (CDSM , s.141)	kara-siyah=OT.kara (DLT)-kara, karanlık (KBS,s.462)ırgamak - çabuk olmak , davranmak , sallanmak =OT.ırga-(DLT) , EAT ,ırgan - ıran - sallanmak (KBS,s.417)
13. kul-i	kul, köle, zavallı.(CDSM,s.144)	kul- yabancı ülkelerden tutsak olarak getirilen ve alınıp satılabilen köle veya karavaş =ET.,OT.kul-kul, köle (DLT) (KBS,s. 564)
14. yigit-i//yigid-i//yigitoba	erkek, kahraman, cesur, korkmayan.(CDSM,s.102)	yiğit- güçlü ve yürekli, kahraman, alp, delikanlı, genç erkek, mec. Gözü pek, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen kimse.=ET.,OT.yiğit (EUTS, 296; DLT)(KBS,s.1145)
15. higitoba	yiğitlik, kahramanlık.(CDSM,s.186)	yiğit- güçlü ve yürekli, kahraman, alp, delikanlı, genç erkek, mec. Gözü pek, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen kim-

		se.=ET.,OT.yiğit (EUTS, 296; DLT)(KBS,s.1145)
--	--	--

X. AKRABALIK ADLARI

1.	bacanağ-i	bacanak. (CDSM,s. 18)	bacanak ~ bacınak - kadının kız kardeşinin kocası. <Tü./Moğ. Baca -kız kardeş, bacı.(KBS, s.99)
2.	balduz-i	karısının, eşinin kız kardeşi.(CDSM,s. 16)	baldız - baldız. OT. Baldız- karının kendinden küçük kız kardeşi. (DLT) (KBS, s.109)
3.	kirva	kirve,vaftiz anne baba (CDSM,s.135)	Kirve-sünnet olan çocuğun elini kolunu tutan ce çocuk üzerinde babaya yakın hak taşıyan kimse <*kir-me[veya özb.*kübne](KBS,s528)
4.	qain-i	eşinin erkek kardeşi , ağabeyi (CDSM,s.140)	kayın - kayın , dünür<kadın~ kayın~kızın (DLT) <*kādın [<*kā-aile+d+(ı)ŋ]
5.	qardaş-i	kardeş. (CDSM,s.141)	kardeş- aynı anne ve babadan doğmuş veya anne babalarından biri aynı olan çocukların bir birine adı=OT.kadaş~kadaş~karındaş(DLT)<kā-arkadaş, akraba(EUTS,159)+daş (KBS,s.466)
6.	taxum-i	mahale, soy, kavim, akrabalık.(CDSM,s. 62)	takım- meslek, davranış, durum vb. yönlerden birbirine uyan kimselerin oluşturduğu topluluk; 2. ekip, grup(KBS, s.852)
7.	taya (anne tarafından)	dayı (CDSM,s. 121)	dayı-dayı, annenin erkek kardeşi <OT.tagoy (DLT)<tay-anne tarafından akraba.(KBS,s.269)
8.	apa	dayı, amca. (CDSM,s. 12)	apa - ana (KBS, s.69), ET de cedd, dede, nine, baba, anne anlamlarında gelen apa.(KBS, s.72)

XI. HASTALIK VE İLAÇ ADLARI

1.	yaniqara	hayvan hastalığı, beddua olarak da kullanı- lır.(CDSM,s.101)	yan- ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, sağ ve solun ortak adı, taraf.=ET.yan-taraf kalça, yan. (EUTS, 283; ETG., 308~OT.yān(DLT)(KBS,s.1052); kara-siyah =OT.kara (DLT)-kara , karanlık (KBS,s,962)
2.	yax-i	bir beze sürülmüş merhem, insanların ve hay- vanların kırık zedelenmiş yerlerine ko- nur.(CDSM,s.101)	yağ- kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.=ET.yağ (EUTS, 279)~OT.yāğ (DLT)(KBS, s.1025)
3.	taşla	felç.mecazi ise çok kızdığıında sıkıntıdan hasta- lanmak. (CDSM,s.120)	kapa-Örtmek ,tkamak,geçisi engellemek, hapset- mek< *kap-a (DLT)(KBS, s.459)

4. ağv-i	zehir, acı.(CDSM,s. 14)	ağı - zehir. OT ağü (DLT), ET< ağü, ağıv (Bşk.), avı (Trkm.) (KBS, s.52)
5. durağ-i	kışın hastalanıp yaza doğru ortaya çıkan hayvan hastalığı, ayaklarından yaralanıp kanla irin akması.(CDSM,s. 48)	durak-durak =OT.turağ-sığmak (DLT)(KBS, s.308)

XII . GİYSİ-SÜS ADLARI

1. bizalug-i	bilezik, elbisede kullanılan süs.(CDSM,s. 19)	bilezik- bileğe süs için takılan halka. ET.,OT bilezök (DLT)(KBS, s.145)
2. gecaluğ-i	gecelik, fes gibi bir şapka genellikle bayanlar kullanır.(CDSM,s. 32)	gece- gece = (Orh.) kiçâ- geceleyn, ET. kiç - geç.(KBS, s.358)
3. içlug-i	kolsuz, kalın elbise.(CDSM,s. 69)	içlik-içe giyilen çamaşır iç-lik OT.içlik eğer keçe-si(DLT)(KBS, s.425)
4. qolbağ-i	kadın bilekliği.(CDSM,s.143)	kol- şnsanvücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm.=ET.(Uyg.)kool; OT.kol (DLT)(KBS,s.534); bağ-bağ, düğüm, bağlanacak ip vb.=ET.bâğmak, bâymak- sarmak, bağlamak;<*bâ-bağlamak (DLT)+ğ.(KBS, s.100)
5. saruğ-i	dini insanların başlıklarında sarılmış beyaz ince kumaş.(CDSM,s. 114)	sarmak-çevresini çevirmek, çepe-çevre çevirmek, kaplamak=ET.,OT.sar- (EUTS (DLT)(KBS, s.734)
6. silg-i	başlık , başına örtülmüş. (CDSM, s. 110)	silmek - 1. arındırmak , temizlemek 2. ağzına kadar doldurmak = ET.sili-(EUTS,2005)~OT.sil-(DLT)(KBS, s.780)
7. tolağ-i	ayak , kollara giyinen demir.(CDSM,s.122)	tolga-savaşçıların veya itfayecilerin başlarına giydikleri demir başlık;TT'nde erkek adı .(Moğ (kwb,104)duğulga , daulga , casque , çağ : tolga (KBS , s.907)
8. toxa	kemer tokası.(CDSM,s. 65)	toka-demir, halka; cember=OT.toku-kemer tokası,toka(DLT)(KBS, s.903)
9. başluğ-i// başlık-i	kabalak, bir tür başlık.(CDSM,s. 17)	baş -baş,başlangıç, kafa ET. Baş; OT. Baş (DLT) (KBS, s.118)
10. yelag-i	erkekler için kolsuz bir giysi, yelek.(CDSM,s.101)	yelek-cekete altına giyilen kolsuz ve kısa giysi.<yé:l+(e)k, Çağ. yilek(KBS,s.1112)

XIII . GÜNLÜK ALET-EŞYA ADLARI

1. toprağ-i	küçük torba.(CDSM,s. 62)	torba- genellikle iplik, kıl gibi malzeme ile örülen ağ <*tör-ağ+ba(ğ) -bağ,düğüm(KBS, s.918)
2. torba	kalin iple örülmüş küçük torba, samanı koymak için kullanılır.(CDSM,s. 64)	torba- genellikle iplik, kıl gibi malzeme ile örülen ağ <*tör-ağ+ba(ğ) -bağ,düğüm(KBS, s.918)
3. dveşag-i	altına konulacak döşek.(CDSM,s. 46)	döşek- döşek=OT.töşek (DLT)(KBS, s.304)
4. qab-i	yağ, petrol, mazot için kullanılan kap.(CDSM, s.139)	kap-içine sıvı , kah,gaz konulan oyuknesne =OT. ka~kap, tulum, çuval dağarcık (DLT)<*kâ(p)(KBS,s.459)
5. qapağ-i	tencere kapağı veya başka kap kapağı. (CDSM,s.141)	kapa-kapları örtmeye ve delikleri kapatmaya yarayan nesne =ET.kağığ/kağag~OT.kağak 1.göz kapağı 2. bekaret (DLT) (KBS,s.459)
6. qaşav-i	demir dişli bir fırça, hayvanları tımar etmek için.(CDSM,s.142)	kaşağı- hayvanları tımar etmek için kullanılan saçtan, dişli araç ya da kalan kılı set fırça.<*kaşamak[~kaşamak]-kaşamak+ğu (KBS,s.473)
7. tarağ-i	iki taraflı çekiç , taş yontması (CDSM , s.121)	tarak-saçların sakalın , hayvan tüylerinin karışıklığını gidermeye veya kadınların saçlarını tuturmaya yarayan dişli araç =ET.(KT.,Uyg.)targak(EUTS).~OT targak (DLT) (KBS,s.860)
8. tavarcox-i//tavarcuğ-i	çobanın ekmeği konularak hırcın (guda , tulum)(CDSM,s.119)	tavar-(hık)1. koyun 2. koyun sürüsü 3. içinde küllü su bulunduran kap 4. mangal = ET tabar ~ tavar (EUTS,218)~OT.taWar - mal , mülk , eşya (DLT: tawarlıg,-mallı , mal sahibi ;tawarluk - mal konulan yer. (KBS , s.870)
9. dirag-i	ağaç dallarına ve ağaçlara konulan direk, kavak. (CDSM,s. 47)	direk- dşrek, kavak=ET.tirgük (EUTS,240)~OT.tirek - direk, kavak (DLT)(KBS, s.287)
10. duzma//dvizma	evi kapatmak için kullanılan düz ağaç, tah-ta.(CDSM,s. 48)	düzme- düzmek işi<tüz-me(KBS, s.316)
11. dvegma//dugma	çelikten yapılmış bir çeşit düğme.(CDSM,s. 46)	düğme-düğme =ET.,Uyg.,OT.tügme.(KBS, s.311)
12. kolga	gölge,üstten kapalı bir bez, ayaklı. (CDSM,s.135)	gölge-gölge=ET.köliga(EUTS,115)~OT.kölik~kölike-koyu gölge (DLT) (KBS,s.378)
13. paxir-i	bakır. (CDSM s, 128)	bakır - bakır madeni ve bu madenden yapılmış kap kacak=OT.bakır (Uyg.,DLT) (KBS,s.105)
14. qama	kılıç.(CDSM,s.140)	kama-ucu sivri , iki ağızda keskin uzun bıçak <Tü.(KBS,s.456)

15. qamş-i	kamçı. (CDSM,s.140)	kamçı - ucuna ip deri vb. bağlı vurma aracı =ET.kamçı (EUTS ,163~OT.kamçı-at,deve ve sığırın erkek organı (DLT,KB).(KBS,s.456)
16. qoşbaş-i//qoçbaş-i	baş direğinde konulmuş üç ağaç.(CDSM,s.143)	koç- damızlık-erkek koyun=Et,OT.koç(koçungar (EUTS, 179;(DLT) (KBS,s. 530));)baş -baş,başlangıç, kafa ET. Baş; OT. Baş (DLT) (KBS, s.118)
17. yağbilav-i	bıçak, balta bilemek için kullanılan yağ.(CDSM,s.101)	yağ- kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.=ET.yağ (EUTS, 279)~OT.yâğ (DLT)(KBS, s.1025); bilemek- bilemek.=KT., Uyg., OT.bile-<bi: bıçak+le-(KBS, s. 145)
18. uxlav-i	Hamuru açmak için kullanılan bir metre uzunlukta tahta aleti (CDSM, s.126)	hamur açmakta kullanılan silindir biçiminde uzunca değnek <ok+la-ğu [<ET.-(A)ğu](KBS,s.617)
19. yega	dülgerlerin kullandığı bir alet, törpüye benzer.(CDSM,s.101)	yega (hlk.)eğe-eğe, törpü.< *é:ke-g (KBS,s.320)
20. bıçx-i	küçük testere.(CDSM, s. 20)	bıç- bıçmak, bıçmek =bıç-,bıçu- kesmek(EUTS,40) ~OT. bıç- (DLT)(KBS, s.138)
21. biz-i	biz. (CDSM,s. 19)	biz- çuvaldiz; çelikten yapılmış sivri uçlu ve ağaç saplı araç.(KBS, s.153)
22. qaval-i	salamuriye (düdük) benzer bir çalgı aleti, uzun düdük. (CDSM , s.139)	kaval-kamıştan yapılan genellikle çobanların çaldığı yumuşak sesli perdeleri delikten uzun düdük<kav[>kow ~kof]-içi boş +(a) (KBS,s.478)
23. saçie//saç-i	ekmek pişirilmesi için kullanılan yuvarlak çıkıklı bir saç, saç ekmeği. Saçı taşın üstüne koyup ince ekmek pişirilmektedir.buna ya bazlama yada saç ekmeği derler.(CDSM,s. 116)	saç-yassı demir çelik ürünü <OT.saç(DLT)→saç saç-tava, üzerinde ekmek, yufka gibi yiyecekler pişirilen aygıt.=OT.saç (DLT)(KBS, s.709)
24. suzg-i	delikli badiye , bunu khizabaura köyünde kullanılmaktadır,diğer köylerde ise svizagi şeklinde kullanılmaktadır.(CDSM,s.118)	süzmeç-bir sıvıyı içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek,=ET(KT,Uyg.)süz-~süs-(EUTS 215)~OT.süz-(DLT)(KBS,s.831)
25. svizag-i // suzg-i	süzgeç , altı delikli bir kap , büyük taş. (CDSM,s. 116)	süzmeç-bir sıvıyı içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek,=ET(KT,Uyg.)süz-~süs-(EUTS 215)~OT.süz-(DLT)(KBS,s.831)
26. dişla	furgonun ön kısmında bağlanmış olan atın başını tutan zincirleri.(CDSM,s. 47)	diş-diş <KT,Uyg., OT.tiş, ti:ş (DLT)(KBS, s.289)
27. dizgin-i	dizgin, yular. (CDSM,s. 47)	dizgin- yular,dizgin=ET,OT.tizgin (DLT)(KBS, s.291)

28. qazma	uzun demir ağızlı kazma aleti, çapa. (CDSM,s.139)	kazmak-herhangi bir arasıla toprağı açmak -oymak =ET,OT.kazmak (DLT)< kaz-<*kar-(KBS,s.487)kazma - kazma işi -toprağı kazıp kaldırmak , düzeltmek gibi işlerde kullanılan ağaç saplı demir araç <kaz-ma. (KBS,s.490)
29. qurmağeb-i	kapıların tahtaları tutturmak için yarayan ağaçlar.(CDSM,s.144)	kurmak- birşeyin oluşmasına yardım eden parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek.=ET.;OT.kur-kurmak, germek, toplamak (DLT) (KBS,s. 570)
30. toxmax-i	bulguru kırmak için kullanılan bir alet. (CDSM,s. 65)	tokmak- ağaçtan yapılmış iri çekiç.=ET.,OT.toki-vurmak (EUTS,243; DLT)(KBS, s.906)

XIV. RENK ADLARI

1. qızıla-i	kırmızı renk ve öküz özel ismi.(CDSM,s.143)	kızıl- parlak kırmızı renk=OT.kızıl (DLT)<kız-ıl (KBS,s.524)
2.saria-i	sarışın, külrengi gri hayvan özel ismi.(CDSM,s. 113)	sarı(- altının rengi. = ET.,OT.sarığ (EUTS,197;DLT sap sarığ; sarığ erük)(KBS, s.735)

XV. GÜNLÜK HAYATTA KULLANILAN KELİMELER

1. yoğki	söylemeye gerek yok.(CDSM,s.102)	yok- bulunmayan mevcut olmayan kimse, nesne, yasaklanmış olan şey yasak, olmayan bulunmayan şey,hayır anlamında kullanılır.=ET.(KT, Uyg.) yook-yok kötü, fena.(EUTS, 301: yook çığay-yoksul, fakir)~OT.yok (DLT)(KBS,s.1153)
2. araba	kağni. (CDSM, s. 11)	araba -araba. (KBS, s.74) arapça olma ihtimali var
3. bediqul-i	kader kulu, kimsesiz, gariban. (CDSM,s. 18)	kul- yabancı ülkelerden tutsak olarak getirilen ve alınıp satılabilen köle. ET.,OT. kul - kul, köle (DLT)(KBS, s.564)
4. borc-i	borç, ödünç. (CDSM,s. 20)	borç - ödünç verilen veya alınan para. (KBS, s.161)
5. buğ-i	büyük, çok toz için denir.(CDSM,s. 23)	buğ- buhar,buğu. =ET., OT. bü - buhar (DLT)(KBS, s.176)
6. çata	Türklerden oluşan, talan eden çetesi, alayı, birliği.(CDSM,s.150)	çatmak-birleştirmek=ET.çat-çatmak-birleştirmek , katmak (KBS,s.122)
7. dilag-i	dilek, istek.(CDSM,s. 47)	dilek-dilek, istek, arzu =ET.OT.tilek (DLT; EUTS,239)(KBS, s.285)

8. kiriş-i	odanın ortasındaki tavanı tutan direği (CDSM,s.135)	girmek-girmek=ET.Uyg.OT.(DLT) kir-<*:<*ki-r- (KBS,s.371)
9. kvepr-i	ev direği (köprüsü) (CDSM,s.134)	köprü-herhangi bir engelle ayrılmış iki yakayı bir birine bağlayan = ET.köprüg~kövrüg(EUTS,113)~OT köprüg (DLT) (KBS,s.555)
10. ocağ-i	ocak, ateş ocağı.(CDSM,s. 104)	ocak-(DLT)(KBS, s.308)
11. oda	oda, ailenin yaşadığı toprak evin odası.(CDSM,s.102)	evin veya herhangi bir yapının oturmak, yatmak, çalışmak gibi işlere ayrılmış bölmesi.<ET. *otağ(KBS,s.611)
12. orqat-i	iki kat(CDSM,s.103)	kat- tabaka=OT.kağ(DLT.I, 320;III,27)(KBS,s.474)
13. otxqat-i	dört kat.(CDSM,s.102)	kat- tabaka=OT.kağ(DLT.I, 320;III,27)(KBS,s.474)
14. qanada	kapı kanadı. (CDSM, s.140)	kanat- kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ =OT.kağat (DLT)an.ağl.kanad,kanat-defter yaprağı (DS.VIII.2617(KBS,s.457)
15. qat-i	kat, tabak , üst kısmı ağız, iki katlı üç katlı. (CDSM , s.139)	kat-tabaka =OT.kağ (DLT I 320,III, 27)<*ka-eklemek, üst üste yığmak, katlamak+ t (KBS,s.474)
16. qolauz-i	yoldaş.(CDSM,s.143)	Kılavuz- yol gösteren kimse, rehber.=ET.,OT.kılavuz~kılavuz(DLT)(KBS,s.507)
17. qonağ-i//qonağoba	tanıdık, yabancı arkadaş; kardeşlik, misafirlik.(CDSM,s.143)	konak- konma yeri, menzil, konuk.< ko-n-(a)k=ET.gonağ (EUTS, 80); konuğu -ikamet yeri, konut, konak (EUTS,181)(KBS,s.537)
18. sakve//sakvi	Eskiden taş yatağı,tahtadan yapılmış yatak , duvalara yapışık her iki tarafıda tahta.Acara ve İmerhevililer de de sekiyi kullanmaktadır.Cavahuri ile Meshuri ağzında ise sakve//sakvi olarak kullanılmaktadır(CDSM,s.114)	seki-oturulacak sedir biçiminde taş veya set; =OT.sekü-dükkan,seki(DLT)(KBS, s.748)
19. tavan-i	tavan, evin damla tavan arası yeri, (CDSM,s. 58)	tavan- bir yapının, kapalı bir yerin üst bölümünü oluşturan düz ve yatay yüzey, taban karşısı. ET.ve OT'de tavan adı yok.(KBS, s.869)
20. tus-i	duman, buhar.(CDSM,s. 65)	tütsü-Çevrenin güzel kokmasını sağlamak için yakılan madde=ET.tütsüg(k)-tütsüg(EUTS,260) <OT.tütsük ikinci (DLT)(KBS, s.)
21. yatağ-i	hayvanların tarlada çayırdaki duracak yatacak yeri.(CDSM,s.101)	yatak- uyumak, dinlenmek gibi amaçlarla üzerine veya , içine yatırılan eşya.2. yün, pamuk, kuş tüyü vb. maddelere kılıf geçirerek yapılan şilte. 3. üzerine konulan karyola, somya. 4. üzerinde yatılabilecek her türlü şey. 5. ırmak,

		çay, dere gibi suların içinde aktıkları yer, mecra.<yâ-t-(a)k.(KBS,s.1086)
22. yazluğ-i	evin önünde yapılmış pencere oda.(CDSM,s.101)	yaz- yılın haziranın 21'nde başlayıp eylülün 23'nde kadar süren sıcak mevsimi;ilkbahar=ET.yaz-yaz ilkbahar.(EUTS, 291)~OT.yaz- ilk yaz, yaz(DLT)(KBS,s.1099)

XVI .ÖLÇÜ-MESAFE ADLARI

1. araluğ-i	delik, çıkış, aralık. (CDSM,s. 11)	ara- açıklık, aralık, boşluk, mesafe. DLT- ara, ara, arasında.(KBS, s.74)
2. dilim-i	ince aynı boyda kesilmiş ekme(k, peynir ve saire dilimi, parçası.(CDSM,s. 47)	dilim - dilim.= OT. Tilim (DLT)(KBS, s.284)
3. somar-i	buğdaygıl tahılların (ağırlık) ölçü birimi noktası. (CDSM,s. 118)	som- içi dolu olan ve dışı kaplama olmayan ,2. katışık-sız=OT.,son=som , içi dolu madenden olan herşey (DLT)~som-şeki, biçim suret , tasvir (Radloff.)(KBS, s.797)
4. tak-i	tane, eşsiz.(CDSM,s. 62)	tek- yalnız, sadece,=ET.tāk~tāg (EUTS,232)~OT.tek - tek, sadece, bir şey dilemeyerek (DLT)(KBS, s.874)

XVII . ORGAN ADLARI

1. bilag-i	bilek.(CDSM,s. 19)	bilek - OT. bilek (DLT, KB)(KBS, s.145)
2. tamağ-i//damağ-i	dişlerin yanında ki çıkıntı damak , özellikle bu çıkıntı atlarda çok büyük yemeğe engel olmaktadır. (CDMS , s.120)	damak-tamak =OT.tamak ~tamgak -boğaz <*tam-damlamak,sızmak+gak <*tamga-<*tam-(KBS,s.264)
3. tamar-i	damar , sinir (CDSM,s.120)mecazi 2.huy, karakter,(CDSM,s.120)	damar -canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvının dolaştığı kanal -=OT.tamar,tamir , tamur (DLT), An.ağl-kök (DS.lv,1350).damarı galkmak-aksiliği tutmak , damarsız soysuz(DS.lv,1350).(KBS,s.264)

XVIII. BAĞLAÇLAR

1. bila	de bağlaç, bile.(CDSM,s. 19)	Bile- bile. OT. bile ~birle (DLT)(KBS, s.144)
2. ancam-i, ancax	yine de, zar zor, sadece,yalnız, ancak. (CDSM,s. 11)	anca - o kadar, öyle, öylece. (DLT), ancak - yalnız,sadece ,(KBS, s.69)
3. artux	hemen, artık. (CDSM,s. 11)	artık- fazla,artık, geriye kalan. ET (Uyg.)artuğ, OT artuğ -fazla.(KB,DLT)(KBS, s.81)

XIX . ÜNLEMLER

1. hani	ya nerede? anlamında kullanılır.(CDSM,s.184)	hani- nerde, hani, ne oldu, nerede kaldı.<kanı<*ka+n+ğı, ET.:kanı,kanı, kayu- hangi, hangi şey~xayu, kayu (DLT) (KBS,s. 404)
2. hapeica	oldukça, epey.(CDSM,s.185)	epey, epeyi- az denmeyecek kadar, oldukça, hay- li.<ep+eyi+ce<OT.epmek (DLT) (KBS,s. 335-336)
3. haydabalam	gitmek için kullanılan ünlem.(CDSM,s.184)	bala-(hık.) yavru, çocuk=OT.bala-kuş ve hayvan yavru- su(DLT)<*bāla-yavru, çocuk.(T.Tekin) (KBS,s. 107)
4. keç,keç!	danayı dışarı çıkarmak için kullanılan ün- lem.(CDSM,s.134)	geçmek-geçmek aşmak ölmek ;uykuya dalmak , sön- mek.=ET.,OT.keç-(DLT)(KBS,s.358-359)
5. haigido	hai yiğidim.(CDSM,s.184)	yiğit- güçlü ve yürekli, kahraman, alp, delikanlı, genç erkek, mec. Gözü pek, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen kimse.=ET.,OT.yiğit (EUTS, 296; DLT)(KBS,s.1145)